

PAPER DETAILS

TITLE: Baskurt Türkçesi Sözlüğü

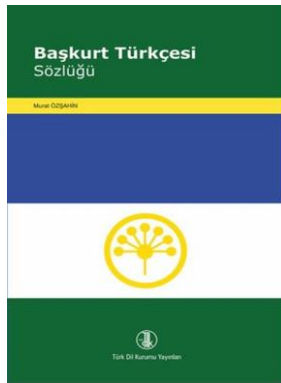
AUTHORS: Meryem Er

PAGES: 145-147

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/749138>

Murat Özşahin, **Başkurt Türkçesi Sözlüğü**, Ankara: TDK, 2017, 759 s.

MERYEM ER*

İdil-Ural bölgesinde yaşayan Türk halklarından biri olan Başkurtların yerleşim yeri Başkurdistan'dır. Başkurdistan, Avrupa ile Asya arasında ön Ural ve orta Ural dağlarının batısında yer almaktadır. Kuzeybatısında Tataristan ve Udmurtiya Cumhuriyetleri, kuzeyinde Perm ve Sverdlovsk bölgeleri, doğusunda Çelyabinsk bölgesi ile güney ve güneydoğusunda Orenburg bölgesi vardır. Başkenti Ufa şehridir.

Başkurt Türkçesi, Sovyet döneminden sonra yazı dilini oluşturmuş genç bir yazı dilidir. Çağdaş Türk lehçeleri içerisinde Kıpçak grubuna dâhil edilen Başkurt Türkçesi, Tatar ve Kazak Türkçesinden etkilenmiştir. Şekil özellikleri bakımından Tatar Türkçesiyle benzerlik gösterirken ses özellikleri bakımından Tatar Türkçesinden ayrılmaktadır (Yazıcı Ersoy, 2007: 753). Başkurt Türkçesi, kendine özgü peltek ve sızıcı ünsüzleri ile Türkiye'deki araştırmacıların dikkatini çekmiştir. Ancak günümüzde Başkurt Türkçesi üzerine hazırlanmış çok fazla çalışma bulunmamaktadır.

Başkurt Türkçesi Sözlüğü, Dr. Öğr. Üyesi Murat Özşahin tarafından hazırlanmıştır. Eser, 2017 yılında, Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmıştır. Başkurt Türkçesi - Türkiye Türkçesi şeklinde düzenlenmiş bir sözlüktür. Eser, sırasıyla *Sunuş*, *Kaynaklar*, *Örnek Taranan Kaynaklar*, *Kısaltmalar*, *Başkurt Türkçesi Alfabeti* ve *Sözlük* bölümünden oluşmaktadır. Eserin sayfa düzeni iki sütun halinde hazırlanmış olup toplam 759 sayfadır.

Dr. Öğr. Üyesi Murat Özşahin, bu eseri hazırlarken bilgisayar ortamında yeterli sayıda Başkurt edebiyatı ve halk edebiyatı metinlerine ulaşamadığını bunun üzerine Başkurt Türkçesinin yayımlanan en kapsamlı sözlüğü olan iki ciltlik Başkurt Telenen Hüzlege (Moskova, 1993) sözlüğünden yararlandığını belirtmiştir. Ayrıca Özşahin, halk edebiyatı ürünlerinden takmak (koşma),

* Arş. Gör. Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, Kırklareli/TÜRKİYE. E-posta: meryemer@klu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-4546-6923.

(Yazının Geliş Tarihi: 27.05.2019, Yazının Kabul Tarihi: 14.06.2019)

kobayır (kahramanlık destanı), beyit, türkü (yır), ağıt (hamak), masal, destan türlerinden ve klasik Başkurt edebiyatının önemli şair ve yazarlarından Aknulla, Babiç, Ömötbayev, M. Kerim, S. Kudaş, R. Garipov'un eserlerinden de yararlanıldığını belirtmiştir.

Güncel bir Başkurt Türkçesi sözlüğü hazırlamayı amaçlayan Özşahin, Başkort Telenen Hüzlege (Moskova, 1993) sözlüğünde yer alan bazı madde başlarının kazandığı yeni anlamları ve günümüzde Başkurt yazı dilinde kullanıldığı tespit edilen yeni sözcükleri de çalışmaya eklemiştir. Bazı madde başlarıyla ilgili iki binin üzerinde örnek cümleye de yer vererek tanıklı bir sözlük hazırlamıştır.

Çalışma, toplamda 27.260 madde başından oluşmakla birlikte binin üzerinde alt madde başı içermektedir. Madde başları, Türkiye Türkçesinin alfabetik sırasına göre dizilmiştir. 34 harften oluşan madde başlarının alfabetik dizini şu şekildedir: A, B, Ç, D, E, Ğ, F, G, Ğ, H, İ, J, K, L, M, N, Ń, O, Ö, P, R, S, Ş, T, U, Ü, V, Y, Z, Ž. Eserde madde başları latin alfabesi ile kalın olarak verilmiş ve her madde başının yanında Başkurt Kiril alfabesiyle yazılmış şekli de verilmiştir. Türkiye Türkçesinde bulunmayan sesler için transkripsiyon işaretleri kullanılmıştır.

Sözlükte birden fazla anlamı olan sözcükler anlam sırasına göre numaralandırılmıştır. Eş sesli sözcüklerin madde başları ise parantez içinde numaralandırılarak verilmiştir. Örnek olarak: **bal (1)** bal, **bal (2)** balo, eğlence töreni. Madde başlarının sözcük türleri (zamir, ad, bağlaç, sıfat, zarf, ünlem,) gösterilmemiş, yalnızca fiil niteliği taşıyan sözcüklerden sonra /-/ işareti konulmuştur. Sözlükteki alıntı kelimelerin ait olduğu diller parantez içinde kısaltmalar kullanılarak belirtilmiştir.

Eser genel olarak Başkurt Türkçesinin temel söz varlığında yer alan sözcükleri kapsamaktadır. Ancak sözlükte Başkurtların kullandığı atasözlerine, deyimlere, argo sözcüklere ve anatomi, arkeoloji, biyoloji, coğrafya, felsefe, hukuk, iktisat, kimya, matematik vb. alanlarda kullanılan terimlere çok fazla yer verilmemiştir. İlgili alanlara ait terimlerin kısaltmaları da gösterilmemiştir.

Özşahin, bazı bitki ve kuş adlarının Türkiye Türkçesinin tabiat literatüründeki karşılıkları ile verildiğini, kuş isimlerini oluşturan madde başlarının açıklayıcı ve anlaşılır olması için Latince karşılıklarının da verildiğini belirtmiştir. Ayrıca Özşahin, sözlüğe, özel ad olarak yalnızca Başkurt boy adları ve Başkurtların diğer halklara verdiği isimleri dâhil ettiğini, özel adlara yer vermediğini belirtmiştir.

Sonuç olarak Başkurt Türkçesi Sözlüğü, Türkiye'de Başkurt Türkçesi üzerine yayımlanan ilk sözlük olması sebebiyle önemlidir. Eser, genel olarak Başkurt Türkçesinin genel söz varlığını kapsamaktadır. Günümüzde yaygın bir şekilde kullanılan güncel sözcükleri de içinde barındırması bakımından ve örnek cümlelere yer vermesi bakımından sözlüğü kullanan araştırmacılara kolaylık sağlayacaktır. Başkurdistan sahası üzerine dil, lehçe, edebiyat alanında araştırmalar yapan akademisyen ve öğrenciler için temel başvuru kaynaklarından

biri niteliğindedir. İlerleyen zamanlarda yeni eserlerin taranmasıyla sözlüğün genişletileceğini belirten Dr. Öğr. Üyesi Murat ÖZŞAHİN hocamıza bu eseri Türklük bilimine kazandırdığı için teşekkür eder ve başarılarının devamını dileriz.

Kaynakça

Yazıcı Ersoy, Habibe. (2007). “Başkurt Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri*, (Editör: Ahmet B. Ercilasun), Ankara: Akçağ Yayınları. ss. 749-810.